

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

MATEJA GORŠIČ

**Razlika med branim in nebranim političnim govorom
na primeru enega najvidnejših slovenskih politikov
v 2. desetletju 3. tisočletja**

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Hotimir Tivadar

Univerzitetni študijski program prve stopnje:

Slovenistika

Ljubljana, 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Hotimirju Tivadarju za vse nasvete in usmerjanje pri izdelavi diplomskega dela.

Posebna zahvala pripada mojim staršem, ki so mi študij omogočili, mojemu bratu, ki mi je pomagal pri tehničnih nejasnostih ter moji sestri, ki me je ves čas spodbujala pri študijskih izzivih.

Prav tako bi se zahvalila mojim bližnjim prijateljem, ki so me podpirali pri pisanju diplomske naloge in mi vedno stali ob strani.

IZVLEČEK

Razlika med branim in nebranim političnim govorom (na primeru enega najvidnejših politikov v 2. desetletju 3. tisočletja)

Mediji postajajo vse večji del našega življenja. Ali je v njih bolj pomembna vsebina ali pravilna raba slovenskega knjižnega jezika? Vprašanje, kako jezik v medijih vpliva na javne govorce in gledalce/poslušalce je temelj tega diplomskega dela, kjer sem na podlagi enega najvplivnejših slovenskih politikov zadnjega tisočletja analizirala dve različni govorni situaciji. Opisane so predvsem fonetično-fonološke značilnosti govora, vendar tudi druge jezikovne in nejezikovne prvine. V sklopu tega sem vključila tudi kratko anketo, ki je temeljila predvsem na prepoznavanju branega oziroma nebranega govora in narečne obarvanosti.

Ključne besede: politični govor, mediji, stavčna fonetika, hitrost govora, intonacija, premor, poudarek.

ABSTRACT

The difference between the political speech in different verbal situations (on the basics of one of the most influential politicians in Slovenia of the last millennium)

The media is getting more and more included in our lives. What is the most important part of it – the content or the formal use of Slovenian language? How the language in the media is affecting public figures and the audience is the main subject of this thesis. I have analyzed one of the most influential politicians in Slovenia of the last millennium on the basics of two different verbal situations. Besides phonetic and phonological features I have described others verbal or non-verbal elements. I have also included a short questionnaire about the recognition of the different verbal situations and dialect characteristics.

Kazalo

1	UVOD	5
2	POLITIČNI GOVOR	6
2.1	Vpliv medijev na politični govor	7
3	ODNOS MED BRANIM IN GOVORJENIM	8
4	ANALIZA GOVORA	10
4.1	Izbira gradiva	10
4.2	Opredelitev govorca	10
4.2.1	Nastop govorca	11
4.3	Analiza stavčnofonetičnih parametrov	12
4.3.1	Hitrost govora	12
4.3.2	Stavčna intonacija	14
4.3.3	Členitev ali segmentacija s premori	17
4.3.4	Poudarek	18
4.4	»Napake«	20
4.4.1	»Napake« pri branem besedilu	20
4.4.2	»Napake« pri nebranem govoru	20
4.5	Okoliščine nastanka besedila in nejezikovne prvine	21
4.5.1	Okoliščine nastanka besedila in nejezikovne prvine pri branem govoru	21
4.5.2	Okoliščine nastanka besedila in nejezikovne prvine pri nebranem govoru	21
4.6	ANKETNI VPRAŠALNIK	22
4.6.1	Prvi sklop	22
4.6.2	Drugi sklop	24
5	RAZPRAVA	25
6	ZAKLJUČEK	26
7	VIRI IN LITERATURA	27
8	SEZNAM PRILOG	28

1 UVOD

Mediji postajajo vse bolj del naših življenj – spremljajo nas praktično na vsakem koraku in še ko pridemo domov, je najverjetneje prva stvar, h kateri se zatečemo, eden izmed medijev. Kakšne vsebine pa pravzaprav lahko najdemo v medijih in na kakšen način so podane? *»Množična občila, še posebej televizija, se razglasajo za družbeno ogledalo. Mi smo zrcalo družbe, saj kažemo zgolj to, kar se v družbi dogaja«* (Košir 2003: 186). Ali so res mediji »ogledalo slovenske družbe in slovenske duše«?

Včasih so bili mediji samo ena izmed stvarnosti, v današnjem času pa so prerasli v dominantno. Analize so pokazale, da ljudje dejansko sprejemamo občila kot odsev sveta. Kako pa pri podajanju konstruiranih podatkov obravnavamo jezik? Ima javni nastop večji vpliv na govorca ali na naslovnika?

V Sloveniji lahko v okviru medijskega prostora govorimo o dveh mejnikih, in sicer o začetku radijskega oddajanja in o začetku televizijskega oddajanja v slovenskem jeziku. Radio je leta 1928 postal prvi slovenski govorni elektronski medij, ki predvsem v zadnjem času vpliva ter oblikuje normo in narod slovenskega knjižnega jezika. Televizija – kot trenutno najvplivnejši elektronski govorni medij – pa se je kot slovenski medij uveljavila leta 1968. Na televiziji je v ospredju slika, pri čemer je jezik v rahlem zaostanku. Ker pa ima govor tudi v medijih pomemben jezikovno-nacionalni pomen, so predvsem na radiu dajali veliko težo na govorno izobraževanje spikerjev (Tivadar 2005, 209-213), kjer se govorci ne naučijo le javnega nastopanja, ampak tudi iskanja prepričljivih argumentov, smiselne razvrstitve in ubeseditve argumentov. Ne smemo zanemariti dejstva, da je slovenščina – kot državno realiziran jezik – stara šele dobrih dvajset let, kar pomeni, da sta variantnost in slabša kakovost javnega govora razumljiva (Tivadar 2012: 204, 205).

V diplomskem delu sem se osredotočila predvsem na rabo jezika v javnosti na podlagi enega najvplivnejših slovenskih politikov zadnjega tisočletja. Govorec je analiziran na podlagi dveh različnih govornih situacijah – prva zajema prosti govor, druga pa govor po vnaprej pripravljeni predlogi. V analizi so opisane predvsem fonetično-fonološke značilnosti govora, vendar tudi druge jezikovne in nejezikovne prvine. Za potrditev lastnih rezultatov sem v analizo dodala tudi krajši anketni vprašalnik, ki zajema predvsem prepoznavanje različnih govornih situacij in narečne obarvanosti.

2 POLITIČNI GOVOR

»Politični diskurz je komuniciranje političnih sporočil. Izraža pripadnost politični skupini in razpoznavanje političnih govorcev v odnosu do drugih socialnih skupin.« (Vreg 2000: 56)

Kot nam že samo ime pove, je predmet obravnave v političnem govoru omejen s politiko¹. Začetek političnega govora sega že v grško skupnost *polis*. Polaščanje političnega diskurza pogosto pripelje do izgube zveze s stvarnostjo, ker nam govorce z evforično retoriko in ideološko argumentacijo predstavijo drugačno podobo stvarnosti. Politiki običajno ne uporabljajo jezika preprostih ljudi, ampak je njihov govor poln politične in strokovne argumentacije. Od diskurza množičnih medijev² se razlikuje v tem, da politični diskurz ne pušča možnosti dialoga z javnostjo, s čimer bi ljudi spodbudil k političnemu sodelovanju (Vreg 2000: 57).

Upoštevati moramo razliko med diskurzom politikov in jezikom političnega komuniciranja, ki ni razpoznavna samo v jeziku, vendar tudi v vedenjskih obrazcih, socialnem statusu, pričakovanjih, interesih, vrednotah in življenjskih ciljih. Politiki imajo specifično izobrazbo (politologi, pravniki, ekonomisti, sociologi, novinarji, zdravniki ali vsaj s srednjo izobrazbo), ki jih s posledičnim dohodkom in ostalimi bonitetami uvršča v višji socialni razred ter so del politične stranke, v sklopu katere izražajo skupne interese, cilje in se borijo za oblast. Na drugi strani pa je jezik preprostih ljudi, katerih razmišljanje in interesi se razlikujejo od politikovih. Škarić (1999: 11) pravi, da govorec v javnem govoru ne zastopa samo sebe kot posameznika, vendar po navadi zastopa neko skupino oziroma kolektiv, za katerega je odgovoren. Govorci si pri tem pomagajo z retoričnim govorjenjem, za dosego katerega morajo imeti splošno strokovno govorno izobrazbo, na vsak javni nastop pa se morajo tudi pripraviti. Že Aristotel je izpostavil, da je ključ komunikacije občinstvo, ki ga govorec mora prepričati s svojimi besedami in ga tako pridobi za neko idejo ali akcijo. Pomemben faktor je tudi družbeni kontekst – ljudje bolj zaupajo poznanim kot novim politikom. To seveda ne velja za politike, ki ljudem že vrsto let obljubljajo napredek brez rezultatov. Edino logično je, da jim ljudje ne bodo več zaupali (Vreg 2000: 65, 66, 67).

¹ Po SSKJ je to »urejanje družbenih razmer, odločanje o njih s pomočjo države in njenih organov; v državah z večstranskim sistemom dejavnost političnih strank in njihov medsebojni odnos v boju za oblast; s prilastkom urejanje in vzdrževanje odnosov ene države z drugimi državami; s prilastkom urejanje razmer in odločanje o njih na določenem družbenem področju« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, spletni vir: dostop 19. 8. 2014)

² »Množični mediji imajo funkcijo vzpostavljanja in artikuliranja javnosti, socializacijsko funkcijo, funkcijo javnega nadzora ter legitimacijsko funkcijo. Množični mediji oblikujejo svoj lastni medijski diskurz, posegajo pa tudi na vsa področja, na katerih se pojavljajo različni diskurzi.« (Vreg 2000: 60)

Vreg (2000: 67) pravi, da slovenski politiki v javnosti veljajo za neduhovite, s suhoparnimi govori, kar je morda posledica zgodovinskih travm ali dejstva, da se je »večina sedanjih politikov izoblikovala v obdobju socializma in v sebi nosi politične stereotipe, togo resnost in frazeologijo preteklosti«. Politični diskurzi pa se v različnih državah seveda razlikujejo. Na Hrvaškem imajo podobno situacijo (neduhovite politike) kot pri nas, anglosaksonski politiki pa so znani po zbijanju šal na svoj račun. Ameriški predsednik ima drugačen, zelo šarmanten in energičen pristop ter komunicira s pomočjo afektivnega diskurza³. Zelo pomemben je tudi »imidž«, ki vključuje »umirjen, samozavesten nastop, prijazen nasmeh, sprejemljive kretnje in privlačno mimiko« (Vreg 2000: 67). Govorec lahko z nepremišljeno gestiko – naj bo to prekladanje sem ter tja, vrtenje prstana na prstu ipd. – deluje napeto ter s tem neposredno vpliva na naslovnika oziroma sogovornika.

Moje mnenje je, da Vreg pri enačenju oziroma primerjanju slovenskega položaja z ameriškim pozabil izpostaviti pomembno dejstvo, in sicer, da je lahko učinek resnosti pri dveh narodih popolnoma drugačen. Slovenski politiki svoje javne podobe ne gradijo na šarmantnosti, vendar dajejo poudarek na vsebini (razen redkih izjem, ki izstopajo zaradi govornih napak ali drugih hib, iz katerih se Slovenci norčujejo in na ta način zbirajo glasove). Tudi obravnavani govorec daje velik poudarek na vsebini, pri čemer pa mora biti pozoren, na kakšen način jo poda, o čemer bom govorila kasneje.

2.1 Vpliv medijev na politični govor

Novice o aktualni politiki so v medijih prisotne vsak dan, neposrednih prenosov pa je največ v predvolilnem času, zaradi česar se (zlasti v zadnjem tednu pred volitvami) precej poveča tudi gledanost televizije. Pečjak (1995: 160) pravi, da so najpomembnejše sredstvo politične propagande prav množični mediji (zlasti televizija, radio in v zadnjem času internet), saj jih spremlja milijonsko občinstvo.

Kako mediji vplivajo na politični govor je v svojem članku *Vloga medijev v politični komunikaciji* raziskovala Nataša Hribar (2009: 857-869), kjer je prišla do ugotovitev, da bolj kot mediji na jezikovne prvine v političnem govoru vpliva tematika. Pri sporni temi prihaja do kritiziranja političnega nasprotnika: opozicija napada neučinkovito vlado, vladajoča stranka pa se po navadi odzove s protinapadom, češ da je imela opozicija čas urediti zadeve, ko je sama

³ »To politično komuniciranje je značilno za ameriško demokracijo in opozarja, da politik izvira iz ljudstva in izpolnjuje voljo ljudstva.« (Vreg 2000: 67)

vladala. Vseeno pa prihaja pri medijsko manj izpostavljenih sejah (DT⁴) do večje konstruktivnosti v reševanju problemov kot pri medijsko bolj izpostavljenih sejah (DZ⁵), kjer je pri morebitnih predlogih vedno prisoten kritičen ton. Vsaka stranka ima svoje strategije jezikovnega delovanja, ki se skozi leta spreminjajo.

3 ODNOS MED BRANIM IN GOVORJENIM

Govor kot primarna človekova dejavnost je spontana in nanj načeloma ne vpliva vnaprej pripravljeno pisno besedilo, zaradi česar pogosto prihaja do ponavljanj, preskakovanj iz teme na temo in nedokončanih misli. Slovenski knjižni jezik se je po mnenju jezikoslovcev (Vodušek, Kržišnik) razvil iz pisave in da se ga moramo priučiti. V govoru je vključena interpretacija govorca, ki v pisani obliki načeloma ni razvidna. Tako imajo premori v govoru precej večjo upovedovalno težo, kot jo imajo presledki v pisnem besedilu (Vitez 2008: 107, 108).

Govorne interpretacije so v slovenskem jezikoslovju nekoč povezovali s pisnim jezikom. Toporišič (2004: 704-715) slušne uresničitve deli na branje (kjer govorec pretvarja zapisano besedo v govorjeno), recitiranje (kjer se govorec sklicuje na spomin, vedno pa ima možnost pomožnega besedila) in deklamiranje (kjer govorec uresničuje besedilo izključno iz spomina). Škarić (2003: 21) pa recitiranje oziroma deklamiranje definira kot »interpretativno govorjenje pesniških, proznih in govorniških, načeloma nelastnih besedil, pred širšim zborom«. Sodobna jezikoslovna teorija se je od teh terminov oddaljila in uveljavila termin govorni nastop, vendar razmerje med književno in neknjiževno govorno interpretacijo ostaja nedokončano (Tivadar 2011: 490, 491).

Na televiziji si javne osebe pogosto pomagajo s tehničnimi pripomočki (»TV bralnik⁶«, LCD zasloni ipd.), česar gledalci pogosto ne vedo. Njihovo neposredno gledanje v kamero daje ljudem občutek gledanja v oči, s čimer si pridobijo verodostojnost in zaupanje⁷. Z naravnim govorom se približajo gledalcem, hkrati pa z njim razkrijejo mišljenje in razpoloženje. »Glede

⁴ Delovno telo državnega zbora

⁵ Državni zbor

⁶ Naprava, ki omogoča istočasno branje novic in neposredno gledanje v kamero, znana tudi kot »trolboba« in prikazovalnik besedil (Tivadar 2003: 444).

⁷ Na radiu se je razvil termin *govorno branje* (Pirc 2005), na televiziji pa *igrano branje*; pri katerih je »namen govorca ustvariti naravno, prepričljivo, privlačno branje« (Tivadar 2011: 492).

na pripravljeno predlogo lahko delimo besedila na pet osnovnih načinov (stopenj) govora, ki zahtevajo različno obvladanje (vedenje in znanje) knjižnega govora:« **1) branje** in **2) polbranje**, ki sta vezana na pisano predlogo in zahtevata osnovno poznavanje pravorečja (nejasnosti si govorec lahko prej pripravi); **3) govor na podlagi opornih točk** in **4) prosti govor**, ki spadata med nebrani govor in zahtevata aktivno usvojitev pravorečne norme, po navadi je prisotna tudi večja narečna zaznamovanost (možen le kratek razmislek po oporno točki, raba besed manj predvidena); **5) popolnoma prosti govor**, ki je značilen za tiskovne konference – politiki nimajo vnaprej pripravljenih vprašanj ali v sproščenem vzdušju, kjer se govorniki manj strogo držijo knjižne norme (Tivadar 2011: 493).

»Na Televiziji Slovenija se po stopnji govorne kulture zanimivo razlikujejo voditelji oddaj in novinarji: poleg tistih, ki v Ljubljani, Mariboru in drugod razvijajo govorno kulturo svojega formalnega jezika in se jim pozna posebna, notranja šola govora, jih je precej, ki svojega govornega porekla ne skrijejo. Barvanje govora jih pokrajinsko določa na Primorsko, v Ljubljano, na Koroško, Dolenjsko, tudi na Štajersko. Toda v njihovem govoru nikakor ne gre za narečje; struktura njihovih besedil je knjižnojezikovna.« (Vitez 2008: 76)

Šeruga Prek in Antončič (2003: 7) sta mnenja, da se v današnjih časih v šolah, na lokalnih radijskih in televizijskih postajah, na državnem zboru, na sodiščih, na tiskovnih konferencah ipd. ne poslužujejo zborne slovenščine, saj govorniki prekomerno uporabljajo narečni izgovor ter da se svojega govornega položaja slabo zavedajo. Javne osebe se zaradi »pomanjkanja ustreznega šolskega izobraževanja« pogosto poslužujejo različnih retoričnih šol, ki pa jih v kasnejših letih lahko vodi v posnemanje znanih spikerjev ali voditeljev (Tivadar 2005: 222). Težko je torej uravnavati mejo med »lepim« in čistim jezikom, ki temelji na pisavi in ki ga mediji zahtevajo v določenih žanrih, ter naravnim, sproščenim govorom z naglasnimi, fonemskimi, intonacijskimi in drugimi različnostmi od pisnega jezika.

Slovenščina je bila zajeta v številne polemike glede ustreznosti enotne podobe in narečne osnove slovenskega knjižnega jezika (Toporišič in ostali vodilni jezikoslovci prejšnjega tisočletja pravijo, da je to govor Ljubljane in njenega središča), zaradi katerih je kritičnost govorcev do lastnega jezika pogost pojav, te pa vodijo v izgubo samozavesti pri javnem nastopanju. Kako narečnost (poleg drugih dejavnikov) vpliva na govor obravnavanega govornika pa sem preverila z analizo govora.

4 ANALIZA GOVORA

4.1 Izbira gradiva

V nadaljnji analizi sem obravnavanega politika anonimizirala⁸ in poimenovala Govorec 1.

Govorec 1 na vseh intervjujih, nagovorih, soočanjih in pri pojavljanju v javnosti nasploh deluje zelo miren, pasiven, da ga le redko kdo lahko spravi iz tira, zato tudi njegov govor navzven deluje tekoč in prepričljiv. Z analizo njegovega govora sem želela ugotoviti, če oziroma kako se njegov govor v različnih govornih situacijah razlikuje.

V analizo sem vključila dva prispevka – pri prvem gre za nagovor na javnem shodu Zbora za republiko, kjer govori po predhodno pripravljenem besedilu, dolgem 17 minut in 14 sekund, analiza jezikovnih parametrov pa zajema le del prispevka (0:0-1:11). Za lažji pregled sem ga v analizi poimenovala Posnetek 1. Pri drugem prispevku pa gre za odziv na poročilo Komisije za preprečevanje korupcije, kjer sodeluje v dialogu z voditeljico oddaje Odmevi Rosvito Pesek, se pravi govori prosto. Prispevek je dolg 16 minut in 10 sekund, analiza jezikovnih parametrov pa zopet zajema le del prispevka (0:30-1:40) (v analizi je imenovan kot Posnetek 2). Oba prispevka sta izbrana iz časa, ko je Govorec 1 še opravljal vlogo predsednika vlade RS.

Pri obeh prispevkih sem se osredotočila predvsem na naslednje segmente stavčne fonetike: hitrost govora, stavčna intonacija, členitev s premori in poudarek, pri analizi le-teh pa sem si pomagala s programom Praat.

4.2 Opredelitev govorca

Govorec 1 je eden izmed bolj znanih slovenskih politikov, trenutno tudi kot predsednik Slovenske demokratske stranke in član državnega zbora. Njegov rojstni kraj je Grosuplje, kjer se je tudi šolal, kasneje pa je obiskoval Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, na kateri je diplomiral iz Splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite (danes obramboslovja).

Govorec 1 je nekdanji član Zveze komunistov Slovenije, iz katere je bil kasneje izključen. Javnosti bolj poznan je postal z afero JBTZ (četverica: Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić in Franci Zavrl) leta 1988, ko je bil zaradi disidentne aktivnosti obsojen na 18 mesecev zapora. Leta 1989 je pomagal ustanoviti eno prvih opozicijskih strank SDZ (Slovenska demokratična

⁸ Anonimizacija je nujno potrebna pri raziskavah s človeškimi viri, saj se bralec članka osredotoči na same podatke in ne na govorce, ki so sicer javne osebnosti (Tivadar 2008: 31).

zveza) in bil po prvih večstrankarskih volitvah v Sloveniji 1990 izvoljen za poslanca. V letih 1990-1994 je opravljal funkcijo obrambnega ministra in v vlogi le-tega oblikoval prvo Slovensko vojsko. Enako funkcijo je opravljal tudi leta 2000. SDS ga je leta 1993 izvolila za predsednika, prav tako v letih 1995, 1999, 2001, 2005 in 2009. Njegova stranka je na parlamentarnih volitvah leta 2004 prejela največ glasov, tako je od 2004-2008 dobil mandat kot predsednik vlade RS, 2008 pa je njegova stranka postala najmočnejša stranka v opoziciji. Na državnih volitvah 2011 je bil izvoljen za poslanca SDS in ker Jankovičeva Pozitivna Slovenija ni dobila potrebne večine, ga je predsednik države Danilo Türk predlagal za mandatarja. Ponovno je prevzel funkcijo predsednika vlade, mesto katerega je zaradi obtožb o nepojasnjeno pridobljenih sredstev predčasno zapustil.

4.2.1 Nastop govorca

Poleg statističnih podatkov me je zanimalo tudi, koliko je Govorec 1 nastopal v javnosti v času predsednikovanja vlade, kakšne narave so te govori in ali je dvajset let javnega nastopanja vplivalo na njegov (iz)govor.

Podatka, koliko je nastopal v času predsednikovanja, žal ni mogoče zaslediti, je pa sam v enem izmed intervjujev povedal, da je bilo v tem času nastopov več sto (intervju v oddaji Večerni gost z voditeljem Aleksandrom Čolnikom, 2008). Prispevki, ki so danes dosegljivi na popularnih video portalih (youtube, siol.net, mojvideo ipd.), pogosteje zajemajo prosti govor Govorca 1 kot brani govor. Prosti govor lahko zasledimo s spremljanjem prispevkov oddaj Odmevi, Soočanje, Požar itd., kjer gre za dialog z voditeljem oddaje. Kakšna je povezava med številom oddaj in dejstvom, da je Govorec 1 kontroverzen politik, bom prepustila presoji komu drugemu, res pa je, da je v velikem številu oddaj proti Govorcu 1 usmerjena kopica očitkov in obsojanj na podlagi njegovih dejanj (oziroma obsodb), pri čemer nikoli ne odkloni odgovora. V oddajah si govorec sicer lahko vnaprej pripravi predlogo z izhodiščnimi točkami, česar pri Govorcu 1 pri prostem govoru nikoli ne opazimo, a vedno pride pripravljen. Brani govori se sicer ne pojavlja tako pogosto kot prosti govor, vendar se redno pojavlja pri povzemanju informacij o programu, sklepih, ki so jih sklenili na zborovanju, nagovorih ipd.

Govorec 1 je nekoč veljal za močno narečno obarvanega govorca, danes pa narečne zaznamovanosti v govoru ni več zapaziti. Profesor retorike Igor Ž. Žagar (blog Lenarta J. Kučiča, 2009) pravi, da je pri Govorcu 1 mogoče opaziti velik napredek pri nastopanju v medijih. Njegov nastop opiše kot suveren, brez »čemerne kislobnosti« in napak zaradi branja ter da »uporablja koherentne, med sabo povezane argumente, česar za premiera Boruta Pahorja

ne moremo reči«. Osvojil je učinkovito retorično tehniko, pri kateri nasprotnika posluša, ob pomanjkljivem ali sumljivem argumentu pa se ne obotavlja s protinapadom. Ne boji se vprašati (kako to mislite, kakšno orožje) ter zahtevati odgovor (naštejte mi jih pet) in če njegovi nasprotniki niso prišli pripravljeni, preprosto izgubijo dvoboj. Na primer, v oddaji Soočenja na POP TV je BP govoril o nefunkcionalnosti instrumentov pravne države, kjer sta bila v prejšnjem mandatu 2 prevzema podjetij, v tem mandatu pa 24. Govorec 1 ga sooči z dejstvom, da podaja nepravilne podatke in ga izzove, naj našteje vsaj 12 prevzemov. BP jih ni znal naštet. Ta taktika je zelo agresivna in nanjo se slovenski narod (oziroma večina narodov) ne odziva najbolje. Podatka, koliko procentov je Govorec 1 po slovitih Soočenjih pridobil ali izgubil, žal nisem morala pridobiti, vredno pa je poudariti, da na teh volitvah Govorec 1 ni zmagal.

Tudi sama sem želela analizirati razliko sedanjega govora in govora izpred dvajsetih let, vendar teh prispevkov na spletu žal ni mogoče najti. Za pomoč sem se obrnila na medijsko hišo Pro Plus, kjer so me naslovili na njihov plačljiv portal Voyo, tam pa imajo zbrane samo prispevke tekočega meseca.

4.3 Analiza stavčnofonetičnih parametrov

4.3.1 Hitrost govora

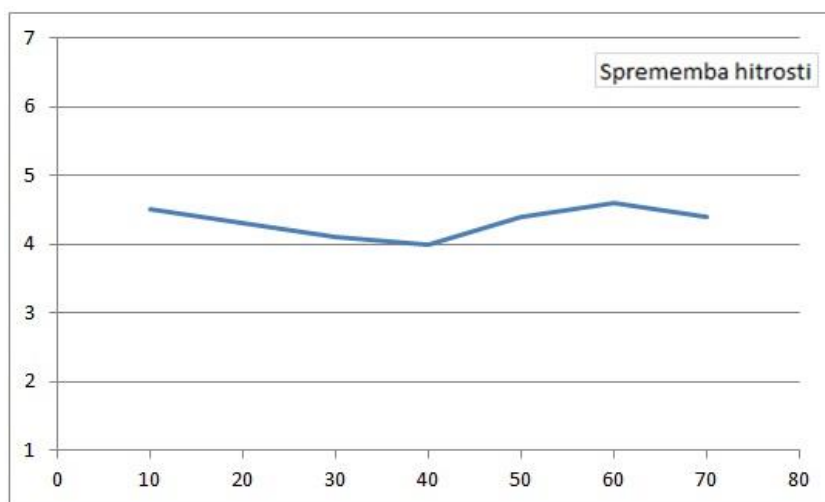
Hitrost je stavčnofonetična prvina, kjer se meri koliko zlogov na sekundo govorec izgovori. Ljudje govorimo različno hitro, kako hitro (oziroma počasi) nekdo govori pa po navadi presojamo sami. Toporišič (2004: 553, 554) priporoča t.i. normalno hitrost, kajti z le-to je izgovorjava lepša in natančnejša, hkrati pa lažje razumljiva za naslovnika. Med povprečno hitrost šteje govor, ki ima v minuti med 140-180 besed oziroma 4-6 zlogov na sekundo (Tivadar 2003). Za uravnavanje hitrosti se uporablja primerne premore. Kar je govorniku bolj pomembno po navadi pove bolj počasi, manj važno pa preleti hitreje. Hitrost se prilagaja tudi glede na naslovnika, čas, ki ga ima govorec na razpolago ter čustveno obarvanost tematike – resne in žalostne teme so po navadi upočasnjene, vesele in prijetne pa pospešene. Tako prehiter kot tudi prepočasen govor nista zaželena, saj lahko govorniku in naslovniku samo škodita.

4.3.1.1 Hitrost govora branega govora

V prvem posnetku sem analizirala uvodni del nagovora ob javnem shodu Zbora za republiko (0:0-1:16), kjer ima Govorec 1 vnaprej pripravljeno besedilo oziroma bere iz »TV bralnika«, zaradi česar predpostavljam, da v hitrosti govora ne bo prišlo do večjih odstopov.

Zanimala me je razlika med posameznimi odseki govora, zato sem v Posnetku 1 analizirala po približno 10 sekund posnetka in ugotovila, da je najpočasnejši govor 4,0 zl/s, najhitrejši pa 4,9 zl/s. V analizo so vključeni tudi premori in mašila.

Priloga 1: Grafični prikaz spreminjanja hitrosti Govorca 1 (Posnetek 1)

Graf nazorno prikazuje spreminjanje hitrosti govora, ki je precej enakomerna. Vodoravna os predstavlja čas, navpična pa število zlogov na sekundo. Najpočasnejši govor doseže pri 40 sekundah, in sicer do 4,0 zl/s (*»... našo domovino. Če kje, potem bi bil danes rad z vami na tem zgodovinskem mestu. Žou ravno sedež Evropski svet zaključuje sprejemanje proračunov ...«*). S počasnejšim govorom deluje, kot da mu je res žal, ker ne more biti na shodu. Nato malce pospeši in pri 1 minuti doseže najhitrejši govor, ki je do 4,6 zl/s (*»... da lahko v enakopravnih pogojih dosegamo enake in boljše rezultate. Za vse zamujene priložnosti v tem času pa smo bili krivi sami. Ostanke ...«*).

Govorec 1 je v analiziranem delu Posnetka 1 uporabil skupaj 303 zlogov, kar pomeni, da je povprečna hitrost njegovega govora 4,3 zl/s.

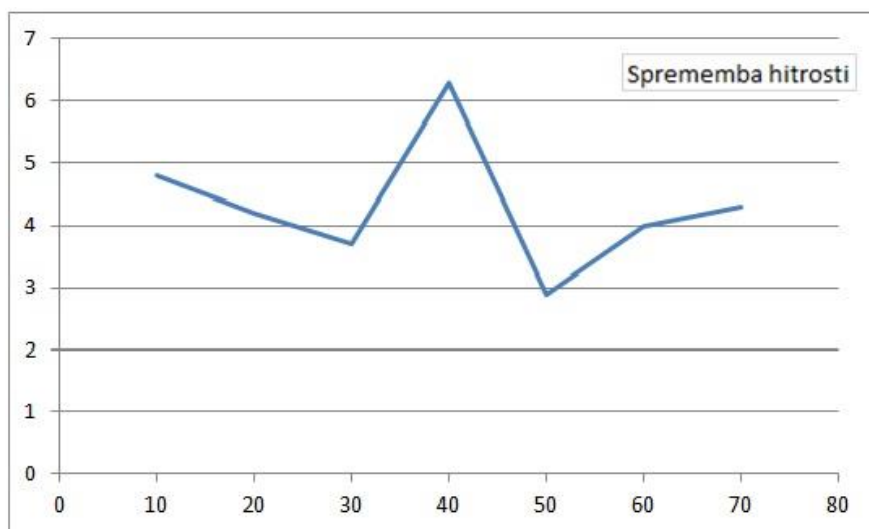
4.3.1.2 Hitrost govora nebranega govora

V drugem posnetku sem analizirala dialog z voditeljico oddaje Odmevi Rosvito Pesek (0:30-1:40), kjer Govorec 1 nima vnaprej pripravljenega besedila oziroma govori prosto. Predpostavljam, da bo govor v nekaterih delih (zaradi vmesnega premisleka) vseboval večjo mero mašil in premorov, na nekaterih mestih (ko se razgovori) pa bo precej hitrejši. Predvidevam torej, da bo govor bolj dinamičen, kot če bi ga bral.

Zopet sem analizirala razliko med približno 10 sekundnimi odseki govora. Najhitrejši govor ima pri 40 sekundah, kjer ima do 6,3 zl/s (*»...predsednico ostalih koalicijskih strank ugotovil,*

da je recimo predsednik državljanske liste o tem poročilu bil obveščen že včerej. Mislim gospoda Viranta, zato je tut danes sklicu tiskovno konferenco ...«), kjer se zopet pokaže njegova agresija, saj želi očrniti nasprotnika. Tik za tem pa doseže najpočasnejši govor pri 50 sekundah, kjer ima do 2,9 zl/s (»... Svet Slovenske demokratske stranke jutri razpravlau o tem, poslušu moja pojasnila. Js bom Svetu ponudu odstop kot predsednik stranke.«), kjer deluje, kot da se s ponudbo odstopa obotavlja. Tako najpočasnejši kot najhitrejši odstopata od povprečne hitrosti, v čemer se razlikuje od branega besedila.

Priloga 2: Grafični prikaz spreminjanja hitrosti Govorca 1 (Posnetek 2)

Tudi na grafu je razvidna hitra pospešitev pri 40 sekundah, kjer ima do 6,3 zl/s in nagla upočasnitev pri 50 sekundah do 2,9 zl/s. V drugem posnetku Govorec 1 uporabi skupaj 302 zloga, povprečna hitrost njegovega govora pa je 4,3 zl/s.

4.3.2 Stavčna intonacija

»Stavčna intonacija je značilna podoba tonskega poteka v edinem segmentu ali v vsakem segmentu večsegmentne povedi. Tonski potek je ton, ki ga s spreminjajočimi se števili nihajev v določeni časovni enoti tvorijo glasilke. Imajo ga vsi zveneči soglasniki⁹, najbolj umirjen pa je pri samoglasnikih in zvočnikih j, v, m in n; pri r in l ter pri zvenečih nezvočnikih je bolj razčlenjen.« (Toporišič 2004: 543, 544)

Intonacija je torej povezana s spreminjanjem višine glasu in glede na to, kako se glas usmeri na koncu povedi, ločujemo med rastočo in padajočo intonacijo. S piko zapisane povedi imajo padajočo končno intonacijo ali kadenco. Ko zaključimo z neko mislijo, gremo z glasom navzdol (Tivadar 2007: 4). Povedi, ki vsebujejo vprašaj, imajo strmo dvignjeno intonacijo ali

⁹ Med zveneče soglasnike spadajo zvočniki: m, n, v, l, r, j ter zveneči nezvočniki: b, d, z, ž, dž, g.

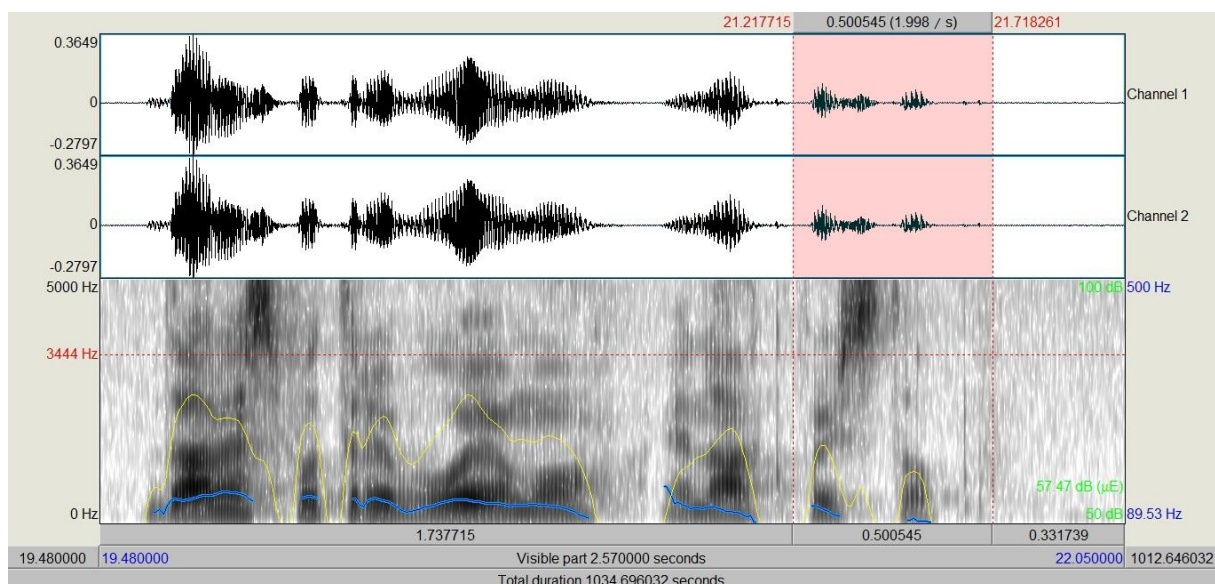
antikadenco na koncu povedi, po mnenju Mateje Tomc (2006: 17) pa lahko zaznamuje tudi oklevanje, dvom, negotovost, nepopolnost misli, neodločenost in presenečenje. Poznamo tudi polkadenco, ki je nedokončana intonacija, ta pa je predvsem rastoča, lahko pa je tudi padajoča.

Padajočo intonacijo na koncu povedi sem v transkripciji označila z oznako ↘, rastočo pa z oznako ↗.

4.3.2.1 Stavčna intonacija pri branem govoru

Pri analiziranju intonacije sem si pomagala z reprezentativnim programom Praat, kjer vodoravna os prikazuje sekunde, navpična pa decibele. Potek intonacije spremljamo preko modre krivulje. Pri intonaciji v prvem posnetku ni bistvenih odstopov, saj gre za govor z vnaprej pripravljenim besedilom.

Priloga 3: Primer padajoče intonacije (Posnetek 1) (0:19-0:21)

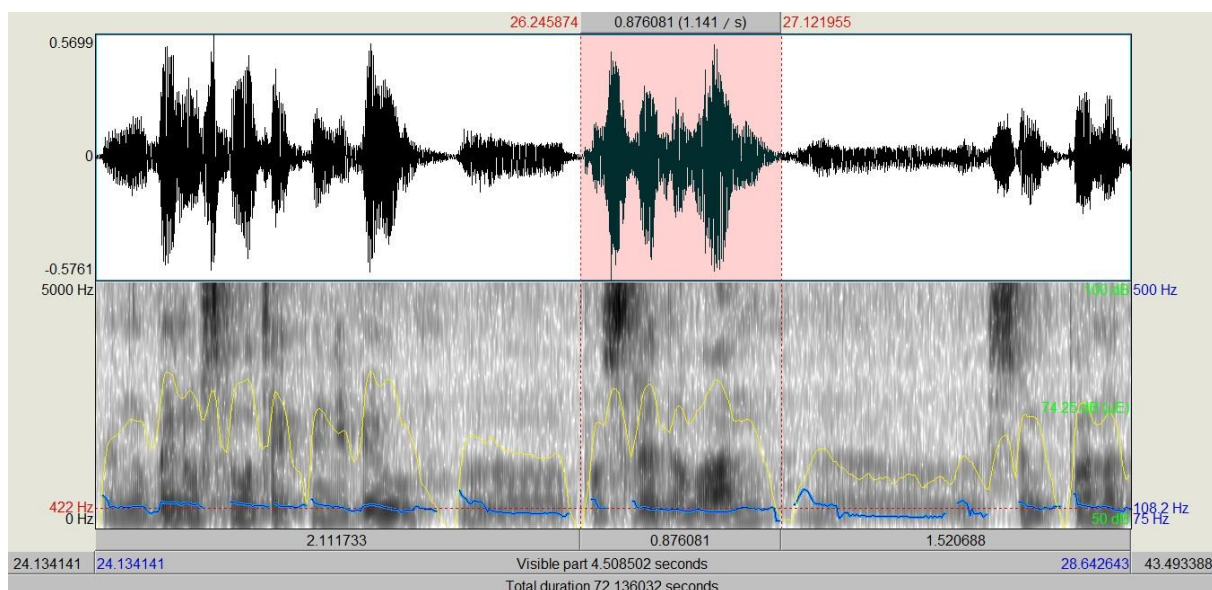

Na sliki je zvočni prikaz stavka: »Danes potrebujemo enak pristop«↘. Edina intonacija, s katero govorec zaključuje, je padajočo intonacijo, ki jo v Posnetku 1 uporabi trinajstkrat. Obarvano območje označuje zadnjo besedo v stavku (*pristop*), v kateri sta razvidna oba zloga. Zadnje (oziroma analizirane) besede v stavkih so označene tudi v nadaljnjih slikah zvočnih posnetkov.

4.3.2.2 Stavčna intonacija pri nebranem govoru

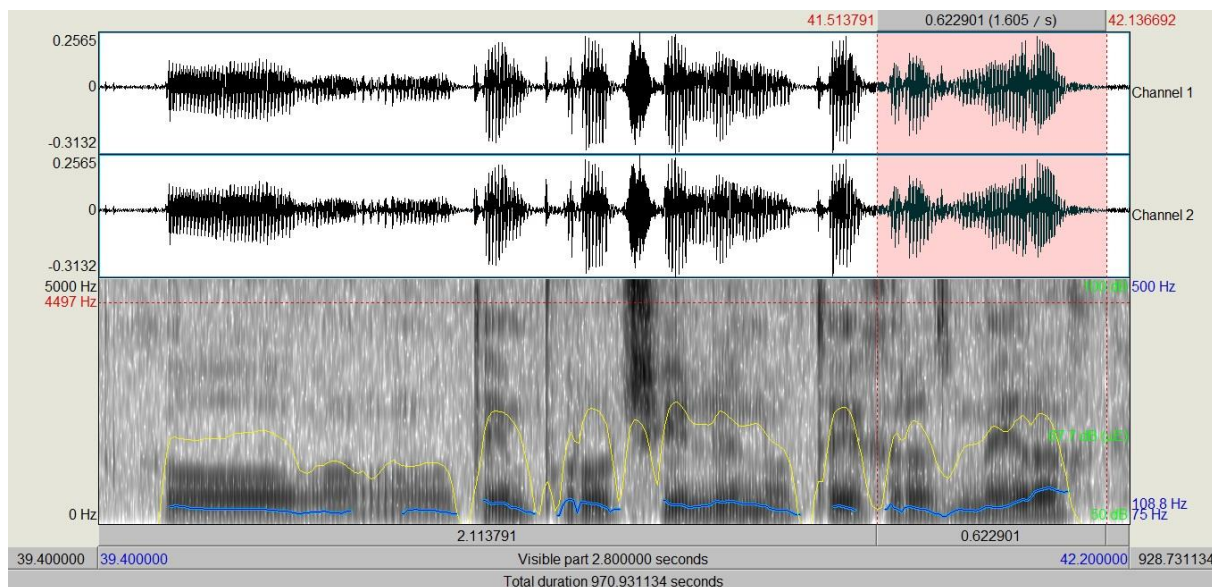
V drugem posnetku Govorec 1 niti enkrat ne zaključi stavka s padajočo intonacijo, čeprav ima v govoru same povedne oblike. Kot končno intonacijo petkrat uporabi rastočo intonacijo, trikrat pa polkadenco.

Priloga 4: Primer polkadence (Posnetek 2) (0:53-0:56)

V prostem govoru uporabi intonacijo, ki je pri branju ni uporabil, in sicer polkadenco. Na sliki je prikaz stavka »... *in **noben osnutek** mi ni bil (ə) posredovan. (ə) Sem pa na...*« in v obarvanem območju označena beseda, ki je zaključena s polkadenco (*posredovan*). Ker z glasom ne gre navzdol, deluje, kot da gre z glasom navzgor – slika dokazuje, da ni to res, gre namreč za naš jezikovni občutek.

Priloga 5: Primer rastoče intonacije (Posnetek 2) (0:39-0:42)

Na sliki je primer rastoče intonacije, ki je uporabljen v Posnetku 2: »... *o tem poročilu in o teh razmerah*«. ➡ To končno intonacijo Govorec 1 uporabi najpogosteje.

4.3.3 Členitev ali segmentacija s premori

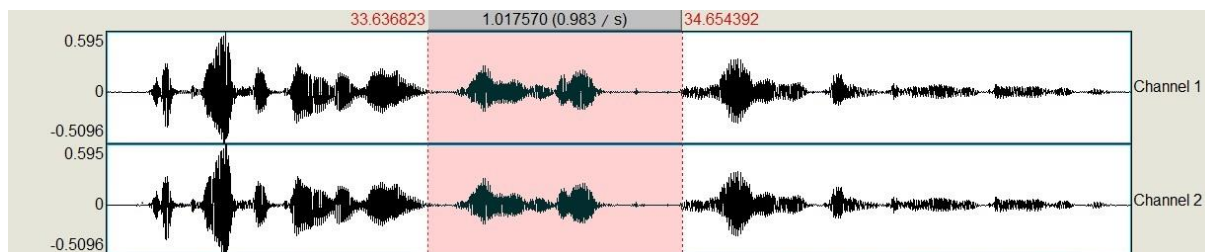
Premori so pomemben segment govora, saj pripomorejo k uravnavanju hitrosti govora. Če so premori predolgi ali prekratki, govor naredijo nerazumljiv ali celo nepravilen. Premori se v govoru po navadi pojavljajo na koncu stavka oziroma zaznamujejo mejo povedi. V nepripravljenem (prostem) govoru se lahko pojavijo, če je govorec razburjen, če ne ve, kako nadaljevati ali začeti stavek.

V analizi sem se osredotočila predvsem na slednje premore, ki so v transkripciji označeni s (P), vključila pa sem tudi mašila, ki so označeni z (ə).

4.3.3.1 Členitev ali segmentacija s premori pri branem govoru

Govor Govorca 1 je zaznamovan tudi z nepričakovanimi premori. Zanimalo me je, če se le-ti pojavljajo tudi pri branem besedilu oziroma v kolikšni meri. Ugotovila sem, da se govorec tudi med branjem besedila polšača nepričakovanih premorov. V analiziranem odstavku Posnetka 1 jih je nanizal 8. Mašil v temu posnetku nisem zasledila.

Priloga 6: Primer nepričakovanega premora (Posnetek 1) (0:32-0:36)

V obarvanem območju na sliki sta iz obeh strani zajeta dva nepričakovana premora, in sicer: »Če kje, potem bi bil (P) danes rt (P) z vami na tem zgodovinskem mestu«. Premora nista najbolj smiselno uporabljena, iz česar lahko sklepamo, da je šlo zgolj za lapsus med branjem.

4.3.3.2 Členitev ali segmentacija s premori pri nebranem govoru

V drugem posnetku sem predvidevala večje število premorov in mašil, kar sem z analizo tudi potrdila. Govorec 1 uporabi sicer enako število premorov (7), število mašil pa je občutno višja. Uporabi namreč 12 mašil.

Priloga 7: Primer mašila (Posnetek 2) (0:53-0:56)

V analiziranem stavku »... *in noben osnutek mi ni bil (ə) posredovan.(ə) Sem pa na tem ...*« vidimo, da se obarvano območje začne in konča z mašilom.

4.3.4 Poudarek

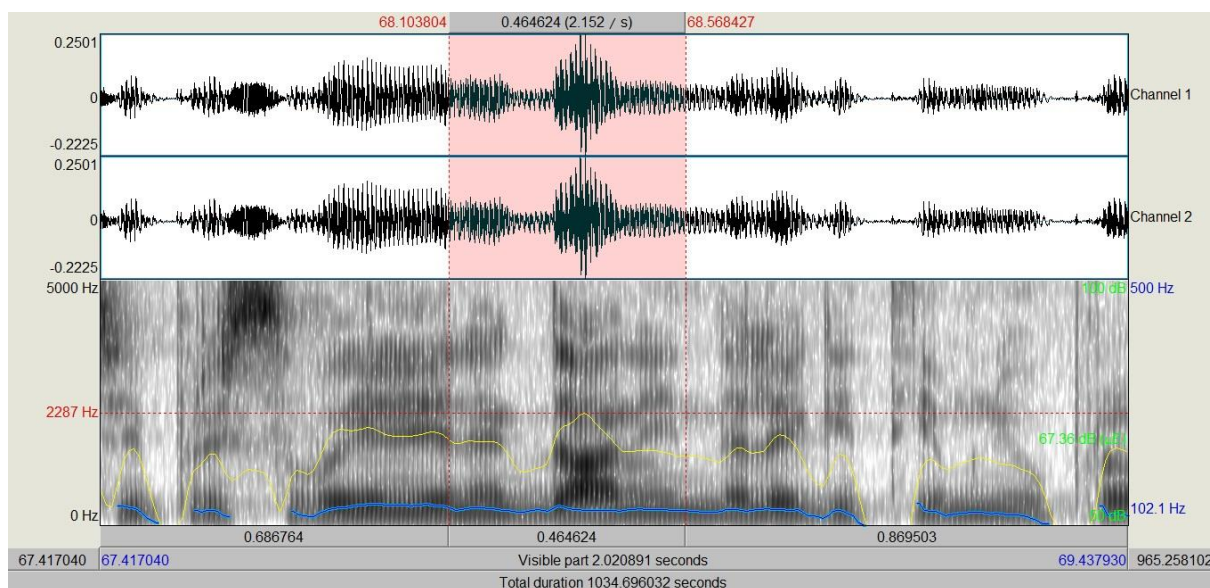
Poudarek je »izstopanje glasu po jakosti tonu nasproti sosesčini« (SSKJ. Spletni vir: dostop 15. 8. 2014). Poudarek ni vezan na naglasno mesto, poudarimo lahko naglašene ali nenaglašene besede ali samo dele besed. Z njim poudarimo tisto besedo (ali del besede), ki se nam zdi pomembnejša od ostalih besed v stavku in tako dosežemo določen pomen. Če poudarek prekomerno uporabljamo, lahko s tem naslovniku otežimo dojemanje povedi. Za razliko od naglasa, ki je lastnost besede, je poudarek vezan na okoliške besede.

Poudarek sem v transkripciji označila s krepkim tekstom.

4.3.4.1 Poudarki pri branem govoru

Glede na to, da gre za brano besedilo, predvidevam, da bo Govorec 1 v prvem posnetku uporabil veliko manj poudarkov kot v drugem posnetku. V analiziranem delu posnetka sem prepoznala 14 poudarkov na 146 besed.

Priloga 8: Primer poudarka (Posnetek 1) (1:06-1:10)

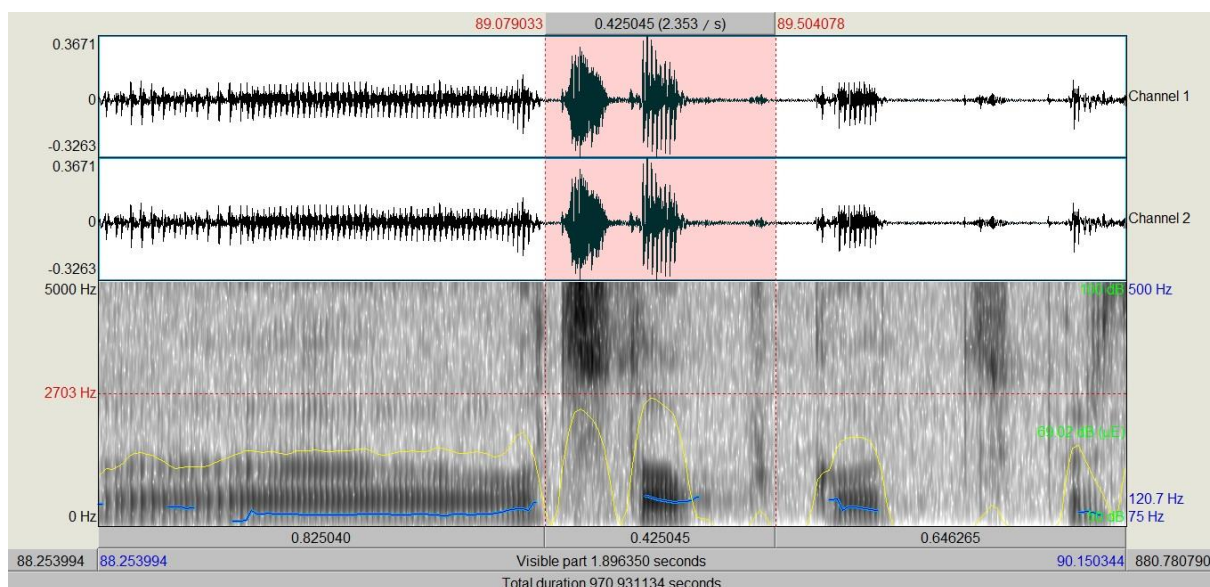

Na sliki zvočnega zapisa lahko jakost govora spremljamo preko rumene krivulje, ki predstavlja jakost. V označenem območju je poudarjena beseda *nekdanji* (»Večino *prejšnje* družbene lastnine so si prisvojili **nekdanji** nelegitimni upravljalci«). Navpična os meri decibele in zelena številka na desni strani spodaj nam pove, da je Govorec 1 pri izgovoru besede *nekdanji* uporabil 67,36 dB, ki se od ostalih besed v stavku ne razlikuje veliko.

4.3.4.2 Poudarek pri nebranem govoru

V drugem posnetku Govorec 1 uporabi 19 poudarkov na 153 besed. Poleg višjega števila pa imajo v drugem posnetku tudi večjo jakost.

Priloga 9: Primer poudarka (Posnetek 2) (1:27-1:28)

Označena poudarjena beseda je *odstop* (*»Če jih moja p pojasnila ne bodo **zadovoljila to** pomeni potem seveda tudi **odstop** z mesta predsednika **vlade** in vse **ostalo**, kar temu **sledi**«*), katero govorec izgovori z 69,62 Db, kar je za 2,26 Db bolj intenzivno kot pri branem govoru.

4.4 »Napake«

Pri obeh posnetkih sem analizirala tudi »napake«. V narekovajih sem besedo navedla zaradi tega, ker gre bolj kot za napake za odstopanja od norme slovenskega knjižnega jezika oziroma za pravorečno neustrezno izgovorjavo. Sklepala sem, da bo pri prvem prispevku govorec uporabljal zborni jezik, saj gre za branje vnaprej pripravljenega besedila in da pri tem ne bo veliko odstopanj. V drugem prispevku predvidevam, da bo uporabil knjižni pogovorni jezik, ki dovoljuje nekaj več odstopanj kot zborni, ter da bo zaradi prostega govora vseboval več odstopov. Govorec 1 je bil nekoč izrazito narečno obarvan, zato me je zanimalo, če se narečna zaznamovanost čuti tudi v sedanjem govoru.

4.4.1 »Napake« pri branem besedilu

Govorec 1 v prvem posnetku res uporabi knjižni pogovorni jezik, v katerem napravi 4 »napake« (*temelne, žou, sedež, silil*), le-te pa so v transkripciji označene s (!). Tipična govorčeva lastnost je poseben, bolj napet izgovor nekaterih soglasnikov (*š, č, l*)¹⁰, ki pa ga ne moremo opredeliti kot narečno zaznamovanost. Govorec ne uporabi nobenih narečnih besed, torej je narečno nezaznamovan.

4.4.2 »Napake« pri nebranem govoru

Tudi v drugem posnetku Govorec 1 uporablja knjižni pogovorni jezik, v sklopu katerega kot predvideno napravi več »napak«, to je 14 (*js, tm, nekte, js, včerej, tut, sklicu, zde, povedou, razpravlau, poslušu, js, ponudu, p pojasnila*). Nekatere »napake« se ponavljajo v obliki enakih besed (*js*), pri nekaterih pa je v okviru različnih besed razvidna podobna »napaka« – izgovor samoglasnika *e* namesto samoglasnika *a* (*včerej, zde, sedež*). Tudi v tem posnetku se ne čuti narečne zaznamovanosti.

¹⁰ Zanimalo me je tudi, kako zelo se izgovor dotičnih soglasnikov Govorca 1 razlikuje od ostalih govorcev. V program Praat sem vstavila besedo, ki vsebuje obravnavane soglasnike, na podlagi katere sem primerjala Govorca 1 (*»človekovih«*) in govorec RH (*»človeško«*). Slikovni prikaz obeh besed sicer ni dokazal razlike v soglasnikih, vendar na prvi pogled deluje, kot da gre pri govorniku RH za besedo, ki ima veliko več zlogov kot beseda Govorca 1 (ne samo enega več). Gre predvsem za razliko v izgovoru: govorec RH se posveti vsakemu soglasniku posebej in tudi jakostno preseže izgovor Govorca 1, zaradi česar deluje izgovor soglasnikov slednjega bolj napet in ne popolnoma jasno artikuliran.

4.5 Okoliščine nastanka besedila in nejezikovne prvine

V analizo smo poleg jezikovnih prvin opazovali tudi nejezikovne prvine, predvsem mimiko, gestiko in držo ter okoliščine nastanka.

4.5.1 Okoliščine nastanka besedila in nejezikovne prvine pri branem govoru

Prvi prispevek je kot rečeno nagovor na javnem shodu Zbora za republiko takratnega predsednika vlade, ki je dolg 17 minut in 14 sekund. Kamera je usmerjena neposredno v Govorca 1, v ozadju pa sta na beli podlagi slovenska in evropska zastava.

Govorec skozi celoten prispevek gleda direktno v kamero. Njegovo konstantno premikanje oči levo in desno (šviganje z očmi in škiljenje) nam razkriva, da ves čas bere iz »TV bralnika«. V objektiv je zajet le do prsnega koša, tako da gestika ni razvidna. Drža je pokončna in bolj ali manj nepremična.

4.5.2 Okoliščine nastanka besedila in nejezikovne prvine pri nebranem govoru

Drugi prispevek je bolj dinamičen, saj gre za dialog z voditeljico oddaje Odmevi Rosvito Pesek, dolg 16 minut in 10 sekund. Kamera je v prvem kadru usmerjena v voditeljico, v katerem pozdravi gosta oddaje (pri čemer je Govorec 1 na njeni levi), pri njegovem odzdravu in prvem vprašanju sta v kadru oba, ko prepusti besedo gostu pa se kamera usmeri vanj. V ozadju studia so veliki LCD zasloni z modrim zaslonom, ki so občasno prekinjeni s tabelami, ki jih voditeljica uporabi za lažji prikaz obtožb, namenjene Govorcu 1 ter sliko članov Komisije za preprečevanje korupcije.

Voditeljica večino časa gleda gostu naravnost v oči, občasno pa pogleda v liste, ki jih ima pred seboj na mizi. Voditeljica mu sicer vprašanje postavi očitajoče, vendar ni agresivna in sogovorniku pusti do besede oziroma zagovora svojih dejanj. Na vprašanje, »ali bo odstopil s funkcije predsednika vlade« ji s sarkastičnim nasmeškom odgovori: *»Ne vem. Moram pa rečt, da če bi vse to kar piše v teh zaključkih držalo, sploh ne bi smel bit na tej funkciji.«* Njegov pogled je skozi pogovor večinoma usmerjen navzdol (kar bi lahko interpretirali kot nelagodnost), občasno ga usmeri proti voditeljici. Drža je pokončna. Na trenutke se malce zaziba ter si z rokami pomaga pri pojasnjevanju, vendar naglih in hitrih gibov nima.

4.6 ANKETNI VPRAŠALNIK

Politiki si v javnosti pogosto pomagajo z vnaprej pripravljenimi besedili. Branje (oziroma polbranje) s pomočjo tehničnih pripomočkov kot so »TV bralnik« in LCD zasloni sicer lahko gledalcem skrijejo, ali se branje pozna tudi na samem govoru pa sem ugotavljala s pomočjo kratkega anketnega vprašalnika zaprtega tipa, kjer sem uporabila metodo spraševanja oziroma intervjuja in tako pridobila podatke na to temo.

K sodelovanju sem povabila 10 ljudi naključnega spola in starosti, ki sem jim na podlagi treh posnetkov zastavila 10 vprašanj, razdeljenih v dva sklopa. V prvem delu sta obravnavana Posnetek 1 (nagovor na javnem shodu Zbora za republiko, dolg 1 minuto in 11 sekund) in Posnetek 2 (dialog z voditeljico oddaje Odmevi – odziv na poročilo KPK, dolg 1 minuto in 12 sekund). Za vsak posnetek sem jim postavila 4 enaka vprašanja, ki so temeljila na prepoznavanju branega oziroma nebranega govora in narečne obarvanosti. V drugem delu sem jim predvajala Posnetek 3 (imitacija govora Govorca 1 s strani znanega slovenskega imitatorja v oddaji TV Poper, dolg 20 sekund). Po podrobnem poslušanju sem jim postavila 2 vprašanja, ki sta temeljila na prepoznavanju narečne obarvanosti.

4.6.1 Prvi sklop

Anketirancem sem metodološko predvajala Posnetek 1, kjer gre za govor na podlagi vnaprej pripravljene predloge, nato Posnetek 2, kjer gre za prosti govor, potem pa sem jim oba posnetka še enkrat predvajala v tem vrstnem redu. Za vsak posnetek sem jim postavila enaka 4 vprašanja, ki so razvidna iz spodnje tabele.

Priloga 12: Tabela rezultatov (Prvi sklop)

Vprašanje	Posnetek 1		Posnetek 2	
Prepoznate govorca na posnetku?	DA	NE	DA	NE
	9	1	9	1
Gre za prosti govor ali branje?	PROSTI	BRANJE	PROSTI	BRANJE
	3	7	10	0
Raba katerega je po vašem mnenju ustrežnejša v javnosti?	PROSTI	BRANJE	PROSTI	BRANJE

	6	4	6	4
Ali je govorec narečno zaznamovan?	DA	NE	DA	NE
	7	3	7	3

Pod prvim vprašanjem je bilo zajeto prepoznavanje konkretnega govorca – Govorca 1, ki ga je prepoznalo 90% anketirancev. Anketiranci, ki so ga prepoznali v Posnetku 1, so ga prepoznali tudi v Posnetku 2.

Drugo vprašanje je temeljilo na prepoznavanju prostega govora in branja, kjer je pri Posnetku 1 70% anketirancev prepoznalo branje po predlogi, 30% pa so si govor na posnetku interpretirali kot prosti govor. Zanimalo me je, kateri izmed njiju se jim je zdel primernejši in pri tem vprašanju so anketiranci najbolj oklevali. Eni so bili mnenja, da mora politik govoriti prosto, saj s tem izraža svojo pristnost in inteligentnost, drugi pa so menili, da si politik kot javna oseba ne more privoščiti »govorjenja iz glave«, ampak se mora na nek javni nastop pripraviti, povedati veliko dejstev in števil, ki so pomembne za našo prihodnost. 60% anketirancem se torej zdi bolj primeren prosti govor, 40% pa branje po predlogi.

Zadnje vprašanje tega sklopa je zajemalo prepoznavanje narečne obarvanosti, ki se nadaljuje tudi v drugem sklopu. Ob pritrdilnem odgovoru je sledilo še podvprašanje, v katerem so morali anketiranci obrazložiti, kako se narečna obarvanost po njihovem mnenju odraža, na izbiro pa so imeli 4 različne odgovore: 1) v posameznih besedah, 2) intonacija je zelo dinamična (z glasom gre gor in dol), 3) ne znam opredeliti, vendar menim, da je narečno zaznamovan, 4) drugo.

Priloga 13: Tabela rezultatov narečne zaznamovanosti (Prvi sklop)

	V posameznih besedah	Intonacija je zelo dinamična (z glasom gre gor in dol)	Ne znam opredeliti, vendar menim, da je narečno zaznamovan	Drugo
Kako je narečna zaznamovanost po vašem mnenju zaznamovana?	2	3	2	0

70% anketirancev je prepoznalo govorca kot narečno obarvanega. Izmed teh anketirancev jih 28% ni znalo opredeliti, 28% jih meni, da se izraža samo v posameznih besedah kako se narečnost kaže, 44% pa jih je mnenja, da se narečnost odraža v celotnem govoru z intonacijo (se pravi, gre z glasom gor in dol). Dolenjska intonacija pri Govorcu 1 z manj kot 50% torej ni več temeljni moteči faktor.

Glede na rezultat zadnjega vprašanja sem se ponovno lotila analize intonacije, v katerem sem iskala narečno zaznamovane besede. Tudi tokrat nisem zapazila odstopov v izgovoru Govorca 1 in s tem potrdila zgoraj navedene podatke pri analizi intonacije. Vsi anketiranci, ki so govorca prepoznali kot narečno zaznamovanega, so poznali rojstni kraj (oziroma vsaj regijo) govorca, kar je morda vplivalo pri njihovi odločitvi in je bolj kot za dejansko prepoznavanje narečne zaznamovanosti šlo za predvidevanje.

4.6.2 Drugi sklop

V analizo sem dodala tudi Posnetek 3, kjer gre za imitacijo analiziranega govorca. Posnetek sem jim prav tako predvajala dvakrat, nato pa sem jim zastavila 2 vprašanja.

Priloga 13: Tabela rezultatov (Drugi sklop)

Vprašanje	Posnetek 3	
	DA	NE
Prepoznate govorca na posnetku?	2	8
Je govor primerljiv s katerim od prejšnjih posnetkov (in če, kateremu) ali gre po vašem mnenju za drugačen govor (in če, kakšen)?	PREJŠNJI POSNETEK	DRUGAČEN GOVOR
	0	10

Prvo vprašanje se tako kot v prvem sklopu nanaša na prepoznavanje konkretnega govorca – Govorca 1, kar sem anketirancem ob morebitni zmedbi tudi pojasnila (če bi anketirance vprašala »ali gre za istega govorca«, bi jih s tem sugerirala odgovor). 80% anketirancev je takoj ugotovilo, da ne gre za istega govorca, dejali so celo, da gre za imitatorja (brezimensko) Govorca 1. 20% anketirancev pa je sicer prepoznalo »drugačen, zmaličen, nepristen« govor, vendar so bili še vedno mnenja, da gre za istega govorca kot v Posnetku 1 in 2.

5 RAZPRAVA

V diplomskem delu sem z analiziranjem Govorca 1 prišla do naslednjih ugotovitev:

1. Govorec v obeh prispevkih govori razmeroma počasi. Predvidevala sem, da bo v prvem prispevku govoril bolj enakomerno, monotono, brez večjih premorov in mašil, pri drugem pa bolj dinamično, se pravi na nekaterih mestih s precej premori in mašili, na drugih mestih pa hitro. V prvem prispevku njegov najpočasnejši govor sega do 4,0 zl/s, kar je spodnja meja normalne hitrosti govora, najhitrejši govor do 4,9 zl/s, povprečna hitrost govora pa je 4,3 zl/s. Počasen in enakomeren govor je razumljiv, saj gre za branje besedila. V drugem prispevku je najpočasnejši govor dosegel pri 2,9 zl/s, najhitrejšega pri 6,3 zl/s, povprečna hitrost pa je tako kot v prvem 4,3 zl/s, s tem da je v Posnetku 2 večja dinamičnost. Tako pri najpočasnejšem kot pri najhitrejšem govoru odstopa iz povprečnega govora.
2. Na podlagi analize lahko rečemo, da je govor Govorca 1 monoton. Pri branem besedilu (Posnetek 1) je končna intonacija skoraj pri vseh stavkih padajoča. Samo enkrat v analiziranem delu besedila pride do odstopa, ki je polkadenca, padajočo intonacijo pa je uporabil dvanajstkrat. Pri prostem govoru (Posnetek 2) je situacija popolnoma drugačna – niti ena končna intonacija ni padajoča, čeprav je njegovo besedilo sestavljeno iz samih povednih oblik. Petkrat zaključi poved z rastočo intonacijo, trikrat pa s polkadenco.
3. Ena izmed značilnosti govora Govorca 1 je tudi nepričakovan premor, kar je bilo v analizi pri obeh govornih situacijah potrjeno. V Posnetku 1 sicer ni uporabil nobenih mašil, kar je za branje razumljivo, postal pa je na 8 mestih. Prosti govor zahteva več premišljevanja o izbiri in izgovoru besed, zato je število mašil v Posnetku 2 občutno višje (12 mašil), poleg tega pa je uporabil tudi 7 premorov.
4. Poudarki govorca iz konkretnih posnetkov niso zelo intenzivni, še zlasti v sklopu branja besedila. V Posnetku 1 uporabi 14 poudarkov, ki so v večini uporabljeni smiselno in primerno glede na vsebino. Poudarki so smiselno uporabljeni tudi v Posnetku 2, kjer pa jih v sklopu prostega govora napravi 19.
5. Pri govoru Govorca 1 bi lahko izpostavili nekaj »napak« v izgovoru, in sicer bolj napet izgovor nekaterih soglasnikov (*š, č, l*), česar sicer ne moremo opredeliti kot napako, vendar gre za odstop od norme. Pojavlja se v vseh govornih situacijah in naredi njegov govor izrazito prepoznaven. Izpostavimo lahko tudi izgovor samoglasnika *e* namesto samoglasnika *a* na koncu nekaterih besed (*vcerej, zdej, sedej*). V Posnetku 1 napravi 4

»napake«, kar je, kot pričakovano, manj kot v Posnetku 2, kjer jih napravi 14. Govorec narečno ni zaznamovan.

6. V analizo so vključene tudi nejezikove prvine in okoliščine nastanka, ki vplivajo na gledalca. V prvem prispevku Govorec 1 bere, kar zelo očitno izda s premikanjem oči levo in desno (šviganje z očmi in škiljenje), v drugem prispevku pa se kot gost oddaje pogovarja z voditeljico, kar zahteva prosti govor. Govorec se v prispevku večinoma časa zagovarja, kar mu voditeljica tudi dopušča, vendar so njena vprašanja precej očitajoča. Mimika je tista, ki po navadi izdaja govorničovo mišljenje, vendar je pri Govorcu 1 težko razberljiva. V obeh prispevkih je drža pokončna, gestika pa brez naglih gibov.
7. Na podlagi anketnega vprašalnika sem v diplomsko delo vključila tudi mnenje 10 naključnih ljudi, ki je temeljilo predvsem na prepoznavanju govorca, govornega položaja in narečne zaznamovanosti. V prvem delu ankete je 90% anketirancev obeh prispevkih prepoznalo Govorca 1, s prepoznavanjem govornega položaja pa je prihajalo do večjih razlik. V prvem prispevku gre za branje besedila, kjer je le-to prepoznalo 70% anketirancev in le-ta se je 40% anketirancev zdel primernejši za rabo v javnosti kot prosti govor, v drugem prispevku pa so prosti govor prepoznali vsi anketiranci. Narečno zaznamovanost v obeh prispevkih je prepoznalo kar 70% anketirancev, kar je tudi najbolj kontradiktoren rezultat ankete. Anketiranci so mnenja, da se narečna zaznamovanost izraža v intonaciji (44%), vendar tudi v posameznih besedah (28%) ali pa je ne znajo opredeliti (28%). V drugem delu ankete so anketiranci poslušali Posnetek 3, na katerem je imitator oponašal govor Govorca 1. Vsi anketiranci so prepoznali drugačen, zmaličen govor, čeprav sta bila 2 anketiranca mnenja, da gre še vedno za Govorca 1.

6 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu se osredotočila predvsem na rabo jezika v javnosti na podlagi enega najvplivnejših slovenskih politikov zadnjega tisočletja. Govorec je analiziran na podlagi dveh različnih prispevkov, kjer so opisane predvsem fonetično-fonološke značilnosti govora, vendar tudi druge jezikovne in nejezikovne prvine. Nastop Govorca 1 v medijih je samozavesten, pripravljen, vedno uglajen, s pokončno držo in brez naglih gibov. Njegova povprečna hitrost govora v obeh analiziranih govorih je 4,3 zl/s, kar tudi pojasni relativno malo število »napak«, še zlasti pri branju (oziroma polbranju). V prostem govoru prevladuje rastoča končna intonacija, pri branju pa padajoča. Poudarke sicer postavlja razumljivo, vendar se bolj poslužuje členjenja

in tudi poudarjanja v besedilu s premori. Čeprav je analiza dokazala nasprotno, ga ljudje še vedno pogosto vidijo kot narečno zaznamovanega govorca.

7 VIRI IN LITERATURA

Janez Janša: nagovor na javnem shodu Zbora za republiko, 8. 2. 2013. Spletni vir:
<https://www.youtube.com/watch?v=IKeMOvlBj-c> (dostop 15. 8. 2014)

Predsednik Janez Janša v Odmevih: odziv na poročilo KPK, 9. 1. 2013. Spletni vir:
<https://www.youtube.com/watch?v=T0TRCT3RUjk> (dostop 15. 8. 2014)

Hribar, Nataša: Vloga medijev v politični komunikaciji. *Teorija in praksa*. 30 (6): 857–869, 2009.

Košir, Manca: *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2003.

Pečjak, Vid: *Politična psihologija*. Ljubljana: samozaložba, 1995.

Šeruga Prek, Cvetka. – Antončič, Emica: Slovenska zborna izreka. *Priročnik z vajami za javne govorce*. Maribor: Aristej, 2003.

Škarić, Ivo: *V iskanju izgubljenega govora*. Ljubljana: Šola retorike, 1999.

Tivadar, Hotimir: Podoba in funkcija govorenega knjižnega jezika glede na neknjižne zvrsti. *Členitev jezikovne resničnosti*. Ljubljana, Oddelek za slovenistiko (Obdobja 22), 2003. 437–452.

Tivadar, Hotimir: *Govorjena podoba slovenskega knjižnega jezika* (magistrsko delo). Ljubljana; Praga, 2003.

Tivadar, Hotimir: Slovenski medijski govor v 21. stoletju in pravorečje – RTV Slovenija vs. komercialne RTV-postaje. *Kapitoly z fonetiky a fonologie slovanských jazyků*, 2005. 209–226.

Tivadar, Hotimir: Pravorečje, knjižni jezik in mediji. *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji: zbornik predavanj*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2008. 24–35.

Tivadar, Hotimir: *Napovedovalska delavnica*. Ljubljana, Izobraževalno središče RTV Slovenija, 2009.

Tivadar, Hotimir: Vzpostavitev razmerij med govorom in branjem, recitacijo in igranjem. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011.

Tivadar, Hotimir: Regionalna (in socialna) različnost slovenskega (knjižnega) jezika v zgodovini in sedanjosti. *Globinska moč besede*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti (Zora 80), 2011. 80–91.

Tivadar, Hotimir: Nevarna razmerja med pisnim in govornim jezikom. *Pravopisna stikanja*. Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2012. 203–211.

Tomc, Mateja: *Govor – govorništvo* (diplomsko delo). B&B Višja strokovna šola Kranj, 2006.

Toporišič, Jože: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja, 2004.

Vitez, Primož: *Spisi o govoru*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.

Vreg, France: *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2000.

Internetni viri:

Blog Lenarta J. Kučiča, *Intervju z Igorjem Ž. Žagarjem*, 4. 7. 2009:

<http://www.lenartkucic.net/2009/07/04/intervju-igor-z-zagar/> (dostop 13. 8. 2014)

Slovar slovenskega knjižnega jezika: Spletna izdaja.

<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (dostop 20. 8. 2014)

Slovenski video portal Mojvideo: *TV Poper best of 2/2*, 19. 10. 2008:

<http://www.mojvideo.com/video-tv-poper-best-of-2-2/3a9c15c7179f5740852c> (dostop 22. 8. 2014)

Spletna stran stranke SDS:

http://www.sds.si/file/2012/2/jansa_zivljenjepis_160212/CV_PV_daljsi.pdf (dostop 12. 8. 2014)

8 SEZNAM PRILOG

Priloga 1: Grafični prikaz spreminjanja hitrosti Govorca 1 (Posnetek 1)

Priloga 2: Grafični prikaz spreminjanja hitrosti Govorca 1 (Posnetek 2)

Priloga 3: Primer padajoče intonacije (Posnetek 1)

Priloga 4: Primer polkadence (Posnetek 2)

Priloga 5: Primer rastoče intonacije (Posnetek 2)

Priloga 6: Primer nepričakovanega premora (Posnetek 1)

Priloga 7: Primer mašila (Posnetek 2)

Priloga 8: Primer poudarka (Posnetek 1)

Priloga 9: Primer poudarka (Posnetek 2)

Priloga 10: Transkripcija Posnetka 1

»Spoštovani **rojaki**, dragi prijatelji.👉 Ko smo **postavljali** (P) temelne (!) spoštovanje človekovih pravic (P) demokraciji in slovenski državi, smo velikokrat zborovali na slovenskih ulicah in trgih.👉 Mirno in dostojanstveno, vendar (P) odločno in pogumno.👉 **Danes** potrebujemo (P) enak pristop.👉 Zato **hvala**, ker ste prišli. **Hvala**, ker ste danes na Kongresnem trgu, in **hvala**, ker vam ni vseeno, kaj bo z našo domovino.👉 Če **kje**, potem bi bil (P) danes rad (P) z vami na tem zgodovinskem mestu.👉 Žou (!) **ravno** sedej (!) Evropski svet zaključuje sprejemanje proračunov Unije za naslednjih sedem let, nadomeščanje pa ni mogoče.👉 Po osamosvojitvi smo Slovenci dokazali, da lahko v enakopravnih pogojih (P) dosegamo (P) enake in boljše rezultate.👉 Za **vse** zamujene priložnosti v tem času pa smo bili krivi sami.👉 Ostanki **preteklosti** so se razraščali, uspevala sta laž in prevara.👉 Večino **prejšnje** družbene lastnine so si prisvojili **nekdanji** nelegitimni upravljalci.👉 Ko je **gospodarska** kriza začela omejevati, so silil (!) državo v drastična zadolževanja.👉«

Priloga 11: Transkripcija Posnetka 2

»No, koalicija je imela danes reden sestanek, res pa smo se prej (P) pred sestankom **pol** ure (ə) **pogovarjali** samo s predsedniki koalicijskih strank o (ə) tem poročilu in o teh razmerah.👉 Js (!) sem tm (!) (P) (ə) kolegom iz koalicije (P) nektre (!) stvari tudi **pojasnil**.👉 Naj povem, da (P) sem js (!) sporočilo **prebral** na internetu in **noben** **osnutek** mi ni bil (ə) posredovan. (ə) Sem pa na tem **pogovoru** s predsedniki in predsednico ostalih koalicijskih strank ugotovil, da je recimo (P) predsednik državljanske liste o tem poročilu bil obveščen že **včerej** (!).👉 Mislim gospoda Viranta, zato je tut (!) danes sklicu (!) tiskovno konferenco, (ə) ne da bi (P) se prej **sploh** pozanimal za drugo plat, ampak (ə) pustimo **to**. Zdej (!) sem jim povedou (!), da (ə) bo

(a) Svet Slovenske demokratske stranke jutri **razpravlau** (!) o tem, poslušu (!) **moja** pojasnila. ➤
 (a) Js (!) bom Svetu **ponudu** (!) (a) odstop kot predsednik stranke. ➤ Če jih moja p (!) pojasnila
 ne bodo (a) **zadovoljila to** pomeni potem seveda tudi **odstop** z mesta predsednika **vlade** in vse
ostalo, kar (P) temu **sledi**.«

Priloga 12: Tabela rezultatov (Prvi sklop)

Priloga 13: Tabela rezultatov narečne zaznamovanosti (Prvi sklop)

Priloga 14: Tabela rezultatov (Drugi sklop)

Priloga 15: Anketni vprašalnik

ANKETA

Vprašanja za Posnetek 1

1. Ali prepoznate govorca na posnetku?
2. Ali gre za prosti govor ali govor, ki temelji na branju vnaprej pripravljenega besedila?
3. Raba katerega se vam zdi primernejša v javnosti?
4. Ali je Govorec 1 narečno zaznamovan?

Vprašanja za Posnetek 2

1. Ali prepoznate govorca na posnetku?
2. Ali gre za prosti govor ali govor, ki temelji na branju vnaprej pripravljenega besedila?
3. Raba katerega se vam zdi primernejša v javnosti?
4. Ali je Govorec 1 narečno zaznamovan?

Vprašanja za Posnetek 3

1. Ali prepoznate govorca na posnetku?
2. Je ta govor primerljiv s katerim od prejšnjih posnetkov (in če, kateremu) ali gre po vašem mnenju za drugačen govor (in če, kakšen)?

IZJAVA O AVTORSTVU IN OBJAVI NA SPLETNIH STRANEH

Spodaj podpisani/podpisana _____ izjavljam, da je diplomsko delo
z naslovom _____

moje avtorsko delo in da se strinjam z objavo v elektronski obliki na spletnih straneh Oddelka
za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani.

Kraj in datum:

Podpis: